

og placerer dem konkret i forhold til tidligere analyser af udviklingen i Kenya, herunder blandt andet forskellen på Kenyattas og Moiss æraer (som på en række punkter ses som mindre udtalt, end andre forskere tidligere har været inde på) og fortolkningen af *harambee*-fænomenet og dets rolle i den lokale og lokalt-politiske udvikling.

Kenya-bogen er med sin helt anderledes indfaldsvinkel et godt supplement til Stokkes brede bog om koblingen mellem udviklingshjælp og politisk konditionalitet, fordi den forskyder tyngdepunktet til en række konkrete forhold og forudsætninger i det kenyanske samfund, som på sin måde betinger den fortsatte udvikling i landet. Men da der er tale om punktanalyser, skal man naturligvis ikke forvente en samlet oversigt over den politiske og samfundsmæssige udvikling i Kenya gennem de seneste fem-ti år. Alligevel er det interessant, at de forskellige bidrag på en række punkter tolker den hidtidige udvikling i Kenya på samme måde som Peter Waller.

Sammenstillingen af Gibbons bog med behandlingen af Kenya i Stokkes bog viser imidlertid også, at der fortsat i så godt som alle tilfælde er et enormt behov for dybtgående, landespecifikke analyser af konkrete udviklingsforløb i disse år, således at vi på et tidspunkt i fremtiden vil kunne få et ordentligt underbygget svar på, hvad der faktisk skete i de forskellige lande, hvorfor det skete, og hvilke virkninger konditionalitetspolitikken egentlig havde.

Det vil i de fleste tilfælde kræve betydelige indsatser og samarbejde mellem forfattere med forskelligt fagligt og kulturelt udgangspunkt, men det er så afgjort en forudsætning for at komme til bunds i denne type spørgsmål - som også DANI-DA har lagt op til skal besvares i forbin-

delse med de evalueringer, som den store strategiplan fra 1994 forudsætter.

Der er ingen tvivl om, at de to bøger, der er blevet omtalt her, kan bidrage til, at denne type kommende analyser og evalueringer får et bedre fundament, end tilfældet ellers ville have været.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Peter Gibbon (ed.), *Liberalised Development in Tanzania. Studies on Accumulation Processes and Local Institutions*, Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet, 1995, 177 s.

Bogen udspringer af et projekt om de politiske og sociale forudsætninger for og konsekvenser af strukturtilpasning i Afrika syd for Sahara. Projektet, der blev startet i oktober 1990 ved det nordiske Afrikainstitut i Uppsala, omfattede oprindeligt tre lande og en række sektorer inden for hvert land. I denne bog rapporteres alene resultater fra Tanzania og alene fra to sektorer, nemlig mineindustrien og udviklingen af lokalsamfund. Bogen består af tre hovedafsnit, dels en indledning, der er skrevet af redaktøren, dels to analyser af de to omtalte sektorer skrevet af afrikanske forskere.

I et fyldigt indledningskapitel redegør Peter Gibbon, der er uddannet ved engelske universiteter og nu er ansat ved Center for Udviklingsforskning i København, for, hvordan Verdensbanken og IMF gradvis blev involveret i Tanzania gennem 1980'erne, og for den - neo-liberale - tankegang, der ligger bag disse internationale organisationers strukturprogrammer. Navnlig Verdensbankens plan for udvik-

og placerer dem konkret i forhold til tidligere analyser af udviklingen i Kenya, herunder blandt andet forskellen på Kenyattas og Moisis æraer (som på en række punkter ses som mindre udtalt, end andre forskere tidligere har været inde på) og fortolkningen af *harambee*-fænomenet og dets rolle i den lokale og lokalt-politiske udvikling.

Kenya-bogen er med sin helt anderledes indfaldsvinkel et godt supplement til Stokkes brede bog om koblingen mellem udviklingshjælp og politisk konditionalitet, fordi den forskyder tyngdepunktet til en række konkrete forhold og forudsætninger i det kenyanske samfund, som på sin måde betinger den fortsatte udvikling i landet. Men da der er tale om punktanalyser, skal man naturligvis ikke forvente en samlet oversigt over den politiske og samfundsmæssige udvikling i Kenya gennem de seneste fem-ti år. Alligevel er det interessant, at de forskellige bidrag på en række punkter tolker den hidtidige udvikling i Kenya på samme måde som Peter Waller.

Sammenstillingen af Gibbons bog med behandlingen af Kenya i Stokkes bog viser imidlertid også, at der fortsat i så godt som alle tilfælde er et enormt behov for dybtgående, landespecifikke analyser af konkrete udviklingsforløb i disse år, således at vi på et tidspunkt i fremtiden vil kunne få et ordentligt underbygget svar på, hvad der faktisk skete i de forskellige lande, hvorfor det skete, og hvilke virkninger konditionalitetspolitikken egentlig havde.

Det vil i de fleste tilfælde kræve betydelige indsatser og samarbejde mellem forfattere med forskelligt fagligt og kulturelt udgangspunkt, men det er så afgjort en forudsætning for at komme til bunds i denne type spørgsmål - som også DANI-DA har lagt op til skal besvares i forbin-

delse med de evalueringer, som den store strategiplan fra 1994 forudsætter.

Der er ingen tvivl om, at de to bøger, der er blevet omtalt her, kan bidrage til, at denne type kommende analyser og evalueringer får et bedre fundament, end tilfældet ellers ville have været.

Jørgen Elklit
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Peter Gibbon (ed.), *Liberalised Development in Tanzania. Studies on Accumulation Processes and Local Institutions*, Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet, 1995, 177 s.

Bogen udspringer af et projekt om de politiske og sociale forudsætninger for og konsekvenser af strukturtilpasning i Afrika syd for Sahara. Projektet, der blev startet i oktober 1990 ved det nordiske Afrikainstitut i Uppsala, omfattede oprindeligt tre lande og en række sektorer inden for hvert land. I denne bog rapporteres alene resultater fra Tanzania og alene fra to sektorer, nemlig mineindustrien og udviklingen af lokalsamfund. Bogen består af tre hovedafsnit, dels en indledning, der er skrevet af redaktøren, dels to analyser af de to omtalte sektorer skrevet af afrikanske forskere.

I et fyldigt indledningskapitel redegør Peter Gibbon, der er uddannet ved engelske universiteter og nu er ansat ved Center for Udviklingsforskning i København, for, hvordan Verdensbanken og IMF gradvis blev involveret i Tanzania gennem 1980'erne, og for den - neo-liberale - tankegang, der ligger bag disse internationale organisationers strukturprogrammer. Navnlig Verdensbankens plan for udvik-

lingen af et „enabling environment“ med privatiseringer, deregulering og udvikling af finanssektor og infrastruktur fremhæves, ligesom troen på den uformelle sektors muligheder i Afrika påpeges. Organisationer i det lokale civilsamfund og NGO'er (non-governmental organisations) fremhæves således som nyttige kanaler mellem de nationale beslutningstagere og græsrodderne, ligesom de omtales som alternative modtagere af donorbistand i stedet for statslige institutioner.

Der spores en tydelig kritisk holdning i Gibbons gennemgang af såvel de akademiske overvejelser bag strukturprogrammerne som de konkrete udformninger af dem, og han peger navnlig på, at de neo-liberale skrivelser om for eksempel NGO'erne overvejende er normative og kun i ringe grad synes gennemført på grundlag af empiriske undersøgelser.

Afslutningsvis generaliserer Gibbon hovedkonklusionerne fra de to efterfølgende casestudier. Udviklingen inden for minesektoren i Tanzania fortolkes som udtryk for en kommercialisering af produktionen i stedet for den tilsigtede overgang fra passiv „rent-seeking“ til mere aktive og produktionsorienterede investeringer. Heller ikke udviklingen af lokal-samfundene er gået som tilsigtet, idet der hverken er sket en udvidelse af den offentlige ansvarlighed eller en forøgelse af den folkelige deltagelse, men snarere en privatisering af udviklingen i form af organisationer, som beskatter den brede befolkning under det påskud, at de tilvejebringer efterspurgte serviceydelser, som dog i virkeligheden alene kommer den lokale middelklasse til gode.

Den konkrete undersøgelse af mineindustrien i Tanzania er gennemført af Chachage Seithy L. Chachage, der er uddannet ved universiteterne i Dar es Salaam og Glasgow. Det sker under over-

skriften: „The Meek Shall Inherit the Earth but not the Mining Rights“. Hovedpointen i undersøgelsen er at vise, hvordan inddragelsen af den uformelle økonomi nok kan føre til vækst, men også - og langt mere væsentligt - hvordan den på grund af de utallige forbindelser mellem den formelle og uformelle økonomi samt de ulige og ofte modsætningsfyldte forhold inden for den uformelle økonomi fører til fremmed kapitals opkøb af mine-rettigheder, brutal udplyndring af naturen og forøgede konflikter.

Selve undersøgelsen består af en mere generel historisk redegørelse for udviklingen af minedrift i Tanzania og en overordentlig detaljeret gennemgang af de økonomiske, sociale, politiske og helbreds-mæssige forhold i en række lokale minesamfund. Hovedkonklusionen er, at stordrift har mange kritisable konsekvenser, og at smådrift er mere lovende, hvis den støttes på den rette måde, blandt andet gennem beskyttelseslove, skattefritagelser mv.

Undersøgelsen af de lokale forandringer som følge af udbredelsen af CDA'er (community development activity) og NGO'er, er gennemført af Andrew S. Z. Kiondo, der er uddannet ved universiteterne i Dar es Salaam og Toronto. Undersøgelsen dækker ni distrikter fra forskellige dele af Tanzania og rummer distrikt for distrikt en beskrivelse af distrikterne, en identifikation af de væsentligste aktører, der varetager udviklingsopgaver, en karakteristik af den nye institutionelle orden, og en mere indgående analyse af en række udvalgte NGO'er og CDA'er.

Under ét er der over de sidste ti år sket en voldsom udvidelse af antallet af ikke-statslige udviklingsaktiviteter, specielt inden for undervisningsområdet, men også på sundhedsområdet. Disse har i vid udstrækning karakter af at være lokale

institutioner for betroede midler (Development Trusts/Trust Funds), som integrerer lokale eliter og udvikler et net af patron-klientforhold, der har karakter af en privatisering af det lokale styre, som ikke ligefrem harmonerer med strukturprogrammernes forestillinger om „good governance“ eller endog demokratisering. I stedet for en mobilisering af lokalbefolkningen dannes et „civilt samfund“ bestående af ressourcefordelende CDA-grupper, hvor de lokale magthavere holdes ansvarlige som patroner og mæglere, men især for deres evne til at tiltrække ressourcer. Udenlandske donorer fanges her let i et spil, som er vanskeligt eller umuligt at gennemskue.

Den kritiske holdning til strukturprogrammerne og den konkrete påvisning af deres utilsigtede konsekvenser på det lokale niveau i Tanzania er god medicin for alt for optimistiske sjæle. Det overordnede budskab forsvinder dog let i alt for abstrakte formuleringer på den ene side og minutøse udredninger af lokale detaljer på den anden. Det kan betyde, at bogen mere kommer til at appellere snævert til specialister på de analyserede områder end at stimulere til en bredere debat om udviklingsbistanden og give denne et relevant og konkret indhold.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Arne Kommisrud, *Verdier og konflikt. Forklaringer i Max Webers historiske sosiologi*, Oslo: Spartacus, 1995, 236 s.

Arne Kommisruds anliggende er, med hans egne ord: „å gi en systematisk og analytisk behandling av et knippe pro-

blemstillinger knyttet til den historiske sosiologiens metodegrunnlag ut fra Max Weber“. I et første kapitel søger han at fremstille det særegne ved Webers historisk-komparative metode, til dels gennem sammenligning med tre andre tilgange: evolutionismen, „Annales“-skolen og Alexander Zinovievs tanker om kommunismen. Kapitel 2 indeholder en metodologisk analyse af Webers idealtypen, mens der i kapitel 3 foretages en analyse af Webers brug af idealtyper i analysen af historiske ændringsprocesser, specielt bureaukratiseringsprocesser. Mens disse tre kapitler langt hen ad vejen har refererende og eksegetisk karakter, indeholder kapitel 4 forfatterens eget forsøg på at anvende idealtyper som hjælpemiddel ved forståelsen af særtræk ved den russiske stats- og samfundsudvikling, set i modsætning til udviklingen i Vesteuropa.

Arne Kommisrud kender sin Weber godt, herunder de omfattende analyser der udgør brudstykkerne til det ufuldendte mammutprojekt „Wirtschaft und Gesellschaft“. (Man må dog beklage, at han støtter sig på gamle, til dels ureviderede udgaver af de centrale arbejder). Det er principielt meget rosværdigt, at han i sin bog bygger såvel på Webers metodologiske som på hans empiriske skrifter, ikke mindst når det drejer sig om det centrale, vanskelige og ofte misforståede idealtypen. Hans fremstilling af Webers tanker forekommer i det væsentlige solid og velunderbygget. Alligevel sidder man efter læsningen tilbage med en utilfredsstillet fornemmelse.

Noget af forklaringen herpå kan være, at bogen simpelthen er for solid. Vi bevæger os tungt og langsomt gennem terrænet. Efter visse afsnit følger et sammendrag under den ikke ligefrem opmuntrende overskrift „summa summarum“, og kapitlerne afsluttes med en yderligere „op-